

Debatt

Ja, vi trenger åpenhet om forskningsjuks

Sjur Baardsen,
rektor,
Norges miljø-
og biovitenskapelige universitet

Er forskningsjuks en sak mellom forsker og arbeidsgiver, eller trenger offentligheten å få vite om det? spør Aftenpostens lederskribent 23. desember. Bakgrunnen er en sak der Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) har konkludert med brudd på forskningsetiske normer, men at bruddene ikke var å anse som vitenskapelig uredelighet fordi skyldkravet om forsett eller grov uaktsomhet ikke var oppfylt.

Uskyldspresumsjonen er et utbredt prinsipp: Tvilen skal komme tiltalte til gode. Dette gjelder også for forskningsetiske komiteer. For å kunne trekke tilbake en godkjent doktorgradsavhandling må man kunne fastslå uredelighet (juks) med stor grad av sikkerhet. Det er ikke tilstrekkelig med konsensus om at resultatene kan være feil.

Frikjent for forskningsjuks
Oppfattelsen av hvor grensen for skyldkravet går er individuell, og det kan være vanskelig for den enkelte å akseptere et vedtak ettersom kravet må være strengt.

Nettopp derfor er det viktig at vurderingen av eventuell skyld gjøres av organer med både forskningsetisk og juridisk kompetanse.

Den nevnte saken har vært behandlet av NMBUs øverste organ for slike saker, Forskningsetisk utvalg, og av Nasjonalt utvalg for gransking av uredelighet i forskning. Vedkommende ble frikjent for forskningsjuks.

Skulle det senere dukke opp nye relevante opplysninger om forsett eller grov uaktsomhet, vil saken om forskningsjuks gjenåpnes.

Rutinene er skjerpet
Det vil alltid være noen som mener at normbrudd er gjort

med forsett. Denne saken er spesiell i så måte, med flere oppslag i pressen. Jeg leser engasjementet som et sterkt ønske om «Fiat Justitia - rettferdigheten skje fyllest», men skulle gjerne sett mer respekt for Forskningsetisk utvalgs arbeid.

Forskningsetisk utvalg retter betydelig systemkritikk mot NMBU, og fordeler ansvaret for begåtte feil til flere enn studenten. Derfor har NMBU ved flere anledninger beklaget at vi ikke har lagt til rette for gode rutiner og at det tok for lang tid før denne saken ble korrekt behandlet.

Rutiner for datalagring, sikring av kvalitet i veiledning, komiteers arbeid og disputas, godkjennelsesrutiner for doktorgradsarbeid o.l. er universitetets ansvar, ikke studentens. Ved NMBU har vi lært av dette. Rutinene er skjerpet.

Uskyldig inntil bevist skyldig
Tilbake til Aftenpostens lederartikkel:

Er forskningsjuks en sak mellom forsker og arbeidsgiver, eller trenger offentligheten å få vite om det? Svaret er at forskningsjuks fortsatt må være en sak for offentligheten. Mulig forskningsjuks, derimot, er noe som er under utredning. Man vinner neppe noe på å utrede slike saker for åpne dører, og enhver skal være uskyldig inntil det motsatte er bevist. Deretter er utfallet offentlig, enten det gjelder vitenskapelig feil, forskningsetisk normbrudd eller juks.

Å tillegge Granskingsutvalget et utvidet mandat kan kanskje være en vei å gå. Det er opp til Kunnskapsdepartementet å gjøre den vurderingen.

Det vil iallfall kunne redusere eventuell mistanke om at institusjonen holder noe skjult. Selv vil jeg uansett alltid forsvare anvendelse av rettslige prinsipper, også i slike saker.